

Історико-краєзнавчі конференції – традиції закладу позашкільної освіти «Північне сяйво»

Рік у рік збільшується перелік історико-краєзнавчих академій, науково-практичних та пресових конференцій, проведених у Центрі позашкільної роботи «Північне сяйво» (далі – ЦПР), що у Святошинському районі столиці. Характерними особливостями цих заходів є інноваційні підходи до наукової проблематики, безпосередня участь членів районного осередку Спільноти краєзнавців, залучення знаних промовців та експертів, активна участь юних дослідників – школярів, актуальність для науково-популярної, педагогічної та музейної практики.

Розпочнемо огляд з науково-технічних конференцій.

2005 року відбувся *«круглий стіл»*, присвячений 75-річчю *Сирецького танкодрому* – зовсім невідомого, за визначенням міської газети. Висвітлювали далеку епоху, зокрема, такі доповіді і повідомлення: «Виникнення танкодрому» (довгожитель Ілля Тищенко); «Німецькі танки в Пушкінському парку» (науковець Дмитро Малаков); «Графічна спадщина Георгія Малакова» (школяр Дмитро Доричевський); «Спроба створення довідника «Київ танковий» (школяр Олексій Доричевський); «Результати бліц-опитування на вулицях Києва» (школяр Іван Павлиго); «Київський танковий музей» (полковник у відставці Георгій Копил).

2007 р. відбулася конференція «1 жовтня 1967 року: реконструкція, акценти, політичне тло», присвячена 40-річчю проведення найбільшого танкового параду. Дотепер про ту непересічну подію не згадують краєзнавчі довідники, на місці проведення параду (льотне поле авіаційного заводу) не встановлено пам'ятний знак.

Всебічному висвітленню цієї події сприяли доповіді і повідомлення: «Останні київські паровози»; «Невідомий автограф Олега Антонова»; «Фестиваль молоді Української РСР: фасад і поза ним»; «1967 рік у біографії Івана Якубовського»; «Навчання “Днепр” у художній спадщині Георгія Малакова»; «Характеристики бойової техніки, що брала участь у параді»; «Головна дійова особа параду (опис танку Т-54)». З цими доповідями і повідомленнями виступили

Олексій Доричевський (авіакосмічний ліцей), Дарина Жовтобрюх, Володимир Куценко, Валерія Рентух (СШ № 203), Дмитро Малаков (Музей історії Києва), Юрій Федоров (Національна телекомпанія). На блискучу військово-історичну експертизу перетворився виступ відомого українського письменника, колишнього офіцера Володимира Гузія.

2010 року відбувся *«круглий стіл»*, присвячений 75-річчю *«Великих київських маневрів»*. Восени 1935 р. потужне угруповання «синіх», стартувавши біля Бердичева, намагалося захопити Київ, в якому оборонялися «червоні». Головний удар «синіх» прийшовся на найпотужнішу дільницю щойно спорудженого «Укріпрайону № 1» в районі Білогородки. Прорвавши укріплену смугу, вони посунули далі, в напрямку нинішнього Святошинського адміністративного району...

Захід розпочався з огляду реліквій Зразкового музею історії Святошинського району. Тут виставлено, зокрема, «будьонівку», топографічну мапу, складену саме 1935 р., та коробку для кулеметних стрічок – безпосередню «учасницю» тих маневрів.

З цікавими повідомленнями виступили юні дослідники – учні Київської гімназії східних мов №1 Олександр Ганенко, Андрій Дончук, Іван Тесьомкін, Богдан Тріска, Денис Шестопапов. Київський укріплений район очима польових дослідників представив Вячеслав Дзівалтовський, завідувач відділу клубу «Десантник».

Учасники заходу переглянули репродукції світлин «з бойових полів» маневрів, фрагмент відеозапису спогадів місцевого довгожителя Альберта Грабовського, почули авторитетний коментар письменника Володимира Гузія.

До 95-річчя здійснення *«петлі Нестерова»* (2008 р.) було проведено прес-конференцію. Річ у тім, що «мертву петлю» Петра Нестерова традиційно прив'язують до вулиці його імені, що біля нинішньої станції метро «Шулявська». Не виконує просвітницької місії чудовий пам'ятник Нестерову, встановлений 1989 р. біля прохідної авіаційного заводу і який чітко локалізує непересічну подію 1913 року.

З обґрунтуванням правильної локалізації виступили відомі київські краєзнавці – історики авіації Вячеслав Заярін, Сергій Карамаш, Сергій Вакулишин. Льотне поле, пов'язане з Петром Нестеровим, цілком вписується в межі сучасного летовища «Святошин». Тож нехай візьмуть це до уваги київські літакобудівники та історики авіації, учителі та екскурсоводи – таким був лейтмотив цього заходу.

2009 р. відбулася конференція «З повагою до минулого, з упевненістю в майбутньому» – до 25-річчя з часу смерті Олега Антонова. В руслі авіаційної історико-технічної спрямованості заходу прозвучали виступи і повідомлення: «Антонов – генеральний конструктор військово-транспортних літаків (школяр Дмитро Безкровний, внук одного із соратників Антонова); «Святошинський “Славутич”: Навчально-тренувальному дельтаплану – 30 років» (школярка Олена Варламова); «Літакові Ан-148 – п'ять років» (школярка Інна Куравська); «Державне підприємство «Антонов» у бурхливому морі катаклізмів» (ветеран-антоновець, президент фотоклубу «Ікар» Олександр Козулько); «Антонов-художник» (мистецтвознавець Юлія Опанасенко); «Антонов і ХХ сторіччя» (ко-

лишній випробувач літаків Володимир Гузій).

Головою конференції був Василь Руснак, начальник Центрального аероклубу ім. О. Антонова. Його виступ мав промовисту назву: «“Чайка” запрошує мужніх» (фото 1).

Конференція до 50-річчя Академмістечка відбулася 2015 р. Результати блиц-опитування, проведеного напередодні конференції, засвідчили низький рівень обізнаності школярів (учнів місцевих шкіл) із власним мікрорайоном. Наприклад, учні 8-х – 9-х класів неспроможні відтворити назву жодного з десятка академічних інститутів, хоча деякі з них мають досягнення європейського рівня.

Присутні почули архівні голоси видатних науковців місцевих інститутів: металофізика Віталія Гриднєва, металурга Віктора Єфімова, хіміка Леоніда Кульського, петролога-геохіміка Миколи Семененка, геофізика Серафима Субботіна, металознавця Івана Францевича; переглянули сторінки історії Інституту ім. В. Вернадського (слайд-шоу); ознайомилися з коментарем до унікальної одноденної виставки фахових та популярних видань, що окреслюють обрії академічної науки Академмістечка.

Творчість місцевих школярів була представлена поезією про Академмістечко (Анна Малахова, СШ-200), малюнком про вулиці (Валерія Незвецька, гімназія «Академія») та слайд-шоу (Ірина Савчук, СШ-200). Прозвучали спогади довгожителів про минуле Академмістечка.

Значний інтерес у громадськості району викликають культурологічні заходи Центру позашкільної роботи.

2004 р. відбувся науково-практичний семінар за підсумками 18-річного опитування школярів «Рідний край – Київ», проведеного кабінетом краєзнавства Святошинського центру позашкільної роботи. Матеріали трьох турів опитування школярів західного адміністративного району столиці виявили цікаві тенденції – опосередкований результат навчально-виховної діяльності класних керівників. Саме їх було запрошено на цей захід. Доповідав Сергій Вакулишин – ініціатор багаторічного моніторингу краєзнавчих уподобань школярів.

Діти у своїх відповідях називали найрізноманітніші улюблені складові велетенського міста. Це – історичні місцевості центру, житлові масиви, відпочинкові зони околиць, селища, окремі урочища серед міських кварталів.

Варто зазначити, що урбанізовані місцевості назвали 86% опитаних, а природні – 14%. Рейтинг топонімів-лідерів «очолюють» Хрещатик (зі значним відривом), Гідропарк, Поділ з Андріївським узвозом. Порівняно з попередніми десятиріччями, відсоток школярів, які вважають улюбленою місцевістю свій житловий масив, знизився.

Приємно відзначити, що суттєво зросла урбаністична духовність юних мешканців Святошинського району. Цей показник складають відповіді, що ґрунтуються на любові до неповторного київського ландшафту та архітектурних перлин, на відчутті особливої аури історичного центру.

Опитування з'ясувало також обізнаність дітей зі столичними музеями. З понад 50-ти загальнодоступних музеїв у відповідях фігурують 36. Музеї, що пропагують українську національну культуру, найкраще знають 35% респондентів, а киевознавчі – 10%. Лідери опитування – музеї зі статусом національних: Природничий, Тараса Шевченка та Другої світової війни. Сьоме місце рейтингу посідає щемливо-правдивий музей «Чорнобиль».

Обробка відповідей третього запитання спростувала думку про те, що нинішні діти перестали спілкуватися з традиційною книжкою. Це правда, що читають дуже мало, але відсоток бібліофілів є стабільним протягом 18 років. Запитання стосувалося лише киевознавчої художньої літератури, тобто тих творів, де місто змальовано або в якому розгортається дія. Зрозуміло, школярі передусім називають програмові твори. У підлітків лідирують «Повість минулих літ», повісті М. Гоголя, твори О. Пушкіна та О. Олеса. Рейтинг старшокласників очолюють «Кайдашева сім'я», «Чорна рада» та п'єси І. Кочерги. В обох вікових групах лідирують «Слово о полку Ігоревім» та «За двома зайцями».

Почесними гостями заходу й активними учасниками обговорення заявленої проблематики семінару були письменник, артист Василь Довжик, науковці НДІ Українознавства Валерій Сніжко та Михайло Кононенко.

2009 р. відбулася урочиста академія з нагоди 10-річчя з часу заснування музею історії Святошинського району. Гості оглянули музейну експозицію та одноденну виставку книжок з дарчими написами.

З привітаннями виступили Надія Голота – директор місцевої школи, член Національної спілки краєзнавців України та Всеукраїнського географічного товариства, Сергій Карамаш – старший науковець Державного архіву Києва, Микола Папенко – колишній голова райвиконкому, Олександр Гончаров – доцент Київського національного університету імені Тараса Шевченка та ін.

Відбулося вручення подячних грамот «друзям музею»: вдові академіка О. Антонова Ельвірі Антоновій (номінація «меморіальні предмети»), ветерану місцевого НДІ Лідії Бродовій (номінація «науково-технічні раритети»), музейнику Дмитрові Малакову (номінація «військово-польові раритети»), працівникові апарату Київради Миколі Папенку (номінація «унікальні фотографії»), архітекторові Всеволоду Суворову (номінація «найактивніший поповнювач фондів»).

Доповідь завідувача музею було присвячено змісту наукової концепції цього музею, характеристиці опорних експонатів, задумам нових екскурсій та виставок.

Було зачитано деякі відгуки відвідувачів музею: «Щиро дякуємо за любов до свого району,

який є часточкою нашого стародавнього Києва. Дякуємо за невтомну пошукову роботу, глибокі екскурсії...» (В. Клименко, О. Єрєміна та ін. члени Ліги екскурсводів Києва); «Дуже цікава і корисна, особливо для молоді, експозиція, чудове оформлення» (О. Плетньов, киянин, що живе в Німеччині); «...Висловлюю задоволення цим маленьким, але наділеним глибоким змістом музеєм, зробленим у найліпшій формі. Це йде із самих глибин історії...» (керівник делегації освітян Стамбула); «Хоч музей і маленький, але все чудово, і з однієї речі можна дізнатися дуже багато. Бажаю, щоб ваш музей розвивався, і всім дітям і дорослим теж подобалось так, як мені!» (А. Яремчук, п'ятикласниця 254-ї школи.)

2010 р. відбувся «круглий стіл» з проблем викладання киевознавства. Докладно про цей захід читачам журналу «Краєзнавство» розповів Олександр Гончаров у № 1 за 2012 р.

2011 р. ЦПР представив унікальний проект: Енциклопедичний довідник «*Терени Святошинського адміністративного району Києва до 1973 року*» Сергія Вакулишина.

Довідник містить понад 150 статей з високоякісно опрацьованими відомостями з різних галузей – історії, географії, економіки, науки, культури, літератури тощо. В стислому енциклопедичному стилі подано ретроспективу життєдіяльної палітри західних околиць міста від середини ХІХ ст. до часу утворення Ленінградського району.

Наукову вагу довідника збільшує той факт, що періоду до 1945 року присвячено 56 % його обсягу. 20 статей з'ясовують «білі плями» киевознавства. 23 % обсягу довідника присвячено науково-технічним аспектам, зважаючи на вагомий внесок місцевих фахівців у розвиток авіації, машинобудування, кібернетики. Попри те, що бурхливо розвивалися передовсім північні мікрорайони, – належну увагу приділено висвітленню ретроспективної мозаїки південних (борщагівських) мікрорайонів.

Джерельною базою довідника є відомчі видання, періодика, мемуаристика, спогади довгожителів, державні архіви.

На презентацію довідника до конференц-зали ЦПР завітали: журналіст Олександр Богдан, директор Ірпінського історико-краєзнавчого музею Анатолій Зборовський, науковець-архівіст Сергій Карамаш, ветеран Українського те-

лебачення Катерина Лозовенко, святошинський довгожитель Леонід Пацек, громадський діяч Віктор Ткаченко та ін. Вів презентацію Микола Скрипець – поет, ветеран педагогічної праці, директор СШ-235.

2012 р. відбулася конференція «*З історії освітньо-виховного простору Святошинського району*», присвячена 100-річчю з часу створення двокласного земського училища в селі Братська Борщагівка. Учасники заходу оглянули виставку «Фрагменти освітньо-виховного простору Ленінградського району» в музеї історії Святошинського району. З цікавими повідомленнями виступили, зокрема: науковець Державного педагогічного музею АПН України Валерій Харченко – «Структура формальної освіти 100 років тому»; ветеран КБ О. Антонова Леонід Пацек – «Діти війни»; вчителька Ольга Солomonюк – «Спогади про святошинське дозвілля 60-х рр.»; заступник директора Коледжу інформаційних технологій, геодезії та землевпорядкування Вадим Вітенко – «Етапи становлення Топографічного технікуму»; керівник музею історії 206-ї школи Наталія Кисельова «Шкільні будні і свята»; член Національних творчих спілок: Художників та Журналістів Альберт Петров – «Перші роки Будинку піонерів»; фортепіанний дует Нонна Козлова та Тетяна Чайка – «Сторінки історії музичної школи № 22»; громадський діяч Віктор Ткаченко – «РУХ і діти».

Учасники конференції, присвяченої *40-річчю Ленінградського / Святошинського району* (2013 р.), оглянули одноденну виставку книжок, що ілюструють місцеву історію. Прологом прозвучало вітання старшокласників гімназії «Академія». Першим виступив Валерій Фісун – один з авторів першого випуску газети «Святошинські вісті».

Відбулася презентація бібліографічного покажчика кабінету краєзнавства ЦПР – рукопис студентки-практикантки Катерини Герасимчук. Присутніх було поінформовано про історико-краєзнавчі здобутки останнього десятиріччя. Подальше спілкування вилилося в калейдоскоп спогадів, міркувань, вражень учасників конференції.

Насамкінець стартував учнівський фотоконкурс в рамках районної експедиції «Мій рідний край – Святошинський район» (фото 2).

2014 р. відбулася конференція «Дачний феномен ХХ сторіччя». Школярка Діана Щерба представила зразки своєї творчості (есе, малюнки). Дачну ретро-моду презентувала Валентина Блага, дизайнер театру моди ЦПР. Прозвучав огляд художньої літератури сере-

дини ХІХ – початку ХХ ст. на зазначену тему. Було зачитано главу з майбутньої книжки про Святошинський район, яку готує видавництво «Амадей». Всі виступи супроводжували слайди дачного Святошина, перезняті з унікальної колекції поштівок Віктора Киркевича (фото 3).

* * *

2004 року було видано книжку «*Святошинський район столиці: Посібник з місцевої історії*» Сергія Вакулишина. У ній, вперше в практиці українського киевознавства, скрупульозно простежено формування території одного міського адміністративного району, подано своєрідні конспекти історії місцевих поселень.

З нагоди 10-річчя виходу в світ цього посібника у ЦПР «Північне сяйво» 2014 р. відбувся науково-практичний семінар. До участі в ньому запрошено ветеранів святошинських підприємств та фахівців кафедри суспільно-гуманітарної освіти та виховання Інституту післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка.

Автор книжки зробив огляд доповнень до літературного, топонімичного та хронологічного розділів посібника, яких за десять років набралось, відповідно, – 14, 35 та понад 400.

Розгорнутий аналіз посібника здійснив Михайло Савченко – заступник директора з навчально-методичної роботи, вчитель-методист історії Київської гімназії східних мов № 1. На його думку, сюжети книжки, оптимальні за обсягом та змістом, вчитель може використовувати на уроці із застосуванням різних педагогічних технологій (проблемні завдання, інтерактивне навчання, метод проектів, метод розвитку критичного мислення, ілюстративний метод тощо), технології групових творчих справ. У рамках позаурочної роботи із святошинознавства є корисними такі форми роботи, як проведення місцевих екскурсій, розробка і представлення проектів інформаційного, картографічного або ілюстративного спрямування.

М. Савченко також зауважив, що посібник органічно поєднує історичне, географічне та літературне краєзнавство і в сукупності представ-

ляє комплексну ретроспективу Святошинського району. Це розширює кругозір учнів, сприяє формуванню їх світоглядних позицій, розумінню ними історичних явищ, – через історію району виводить на загальноісторичні події і явища. Автор посібника уникає пропагандистських спрощень, але, застосовуючи у своїх нарисах та есе проблемні підходи, розвиває інтерес до місцевої історії, історії повсякденності киян (у свідченнях і трактуваннях), стимулює потяг до роботи з першоджерелами.

* * *

Варто зазначити, що всі перелічені заходи мали присвяту одній з двох дат – 13 жовтня (день пам'яті преподобного Миколи Святохи, духовного покровителя адміністративного району) або 12 квітня (день утворення району). На кількох конференціях було оприлюднено історико-краєзнавчі відкриття. Йдеться, насамперед, про заходи, що висвітлювали танкову проблематику, а також про конференцію «3 історії освітньо-виховного простору Святошинського району».

Під час деяких заходів відбувалося поповнення фондів кабінету краєзнавства ЦПР та музею історії Святошинського району. Наприклад, на одній із конференцій 2005 р. Г. Копил подарував комплект матеріалів з танкової тематики, які можуть використовувати слухачі Малої академії наук, студенти-практиканти. Під час академії з нагоди 10-річчя музею корінна святошинка Ольга Соломонюк подарувала сифони для газованої води, які перебували у місцевому вжитку в 1960-ті – 1970-ті рр. На конференції до 50-річчя Академістечка ветеран Інституту проблем лиття НАН України Тамара Здоровецька подарувала музеєві свої авторські свідоцтва про винаходи.